

Integracijos á ES átaka verslo plëtrai Lietuvos pasienio regione

Donatas Burneika, Rièardas Baubinas

Vilniaus universitetas

El. paštas: donatas.burneika@geo.lt, ricardas.baubinas@geo.lt

ÁVADAS

Valstybinës sienos yra vienas svarbiausio þmoniø veiklã teritoriškai diferencijuojanëio veiksnio. Tapdamos socialiniø ekonominiø ryðiø barjeriais, jø regulatoriais, bûdamos skirtingø tipø ir nevienodo laidumo valstybinës sienos daro visapusiãkã átakã pasienio regionø erdvei. Dël valstybiniø sienø pasienio regionai daþniausiai tampa periferiniais. Taèiau pastaraisiais deðimtmeèiais, Europoje sparèiai plëtojantis bendradarbiavimui ir integracijai, keièiasi valstybiniø sienø funkcijos, jø poveikis socialiniams ekonominiams procesams, tad pasienio regionai intensyviai ir visapusiãkai tyrinėjami (Changing role..., 2001; Hauff, Ketterman, 1996; Mayr..., 1997).

Europos integracijos sãlygomis sienø funkcijos pakinta, atsiranda kitokios pasienio ryðiø prielaidos ir galimybës. Jos priklauso nuo ES regioninës politikos bei sãveikã per sienã reglamentuojanëio direktyvø, taip pat nuo pasienio regionø potencialo, þmogiðkøjø resursø ir pasienio gyventojø socialiniø stereotipø bei lûkesiø

Pagrindinis tyrimo tikslas – atsipvelgiant á Lietuvos ásjungimã á ES iðsiaiðkinti pasienio regionuose verslo plëtojimo sãlygas, nustatyti jø panaudojimo galimybes, suformuoti ir pagrãsti verslo plëtros prioritetus bei iniciatyvas ásitraukiant á ES Bendrijø programã INTERREG III A.

Pagrindiniai tyrimo uþdaviniai:

- nustatyti, kaip valstybinë siena limituoja verslo sãlygas pasienio regionuose;
- iðsiaiðkinti pasienio regionø verslininkø verslo plëtros lûkesius;
- pasiûlyti, kaip esamomis pasienio sãlygomis su turimais iðtekliais ir lûkesiais turi bûti formuojami verslo plëtros pasienyje prioritetai ásitraukiant á programã INTERREG III A.

Siaurãja prasme tyrimo objektas apima Lietuvos pasienio regionã ir veiksnius, turinëius átakos verslo plëtrai jame. Pasienio regionas bendrãja prasme su-

prantamas kaip su valstybine siena besiribojanëio savivaldybiø visuma. Tyrimas rëmësi trijø tarpusavyje susijusio sriëio analize.

VERSLO SÁLYGOS PASIENIO REGIONE

Vienas pirmøjø tyrimo uþdaviniø buvo nustatyti teritorijos, kurios ūkis gali bûti veikiamas sienos artumo, ribas, t. y. buvo siekta apsibrëþti pasienio regionã. Faktiðkai pasienio regionas susideda ið keturiø subregionø, kuriuos sudaro savivaldybës, tiesiogiai jauèianëios valstybinës sienos poveikã (besiribojanëios su valstybës siena arba kertamos pagrindiniø tarpvalstybiniø transporto srautø). Faktiðkai ðiuos subregionus galima vadinti savarankiðkais regionais, formuojanëiais bendrã áalies pasienio regionã. Plaèiãja prasme pasienio regionas gali bûti suvokiamas kaip hierarchinë erdvinë struktūra, susidedanti ið skirtingo lygio teritoriniø dariniø – seniūnijø, savivaldybiø, apskriëiø, keturiø subregionø ir galiausiai viso pasienio regiono.

Didþiausias sienos poveikis jauèiamas pasienio seniūnijose (þemiausiame teritoriniam administravimo lygmenyje), taèiau ðis lygis mokslinei analizei netinka, kadangi seniūnijos nėra ekonominës sistemos, o ir ekonominë statistika ðiame lygmenyje neprieinama. Aukðèiausias ánanomas tyrimo teritorinis lygmuo yra apskritis. Realiai pasienis visos apskrities ūkiui turi santykinai nedidelã átakã, bet bûtent ðiame lygmenyje vykdoma regioninë politika Lietuvoje

Kitame tyrimo etape buvo tirtos geografinës ūkio aplinkos sãlygos, galinëios daryti átakã ūkio plëtrai. Politinës, ekonominës, socialinës ir gamtinës ūkio raidos sãlygos abipus sienos apskritai nėra palankios.

Sienos tipas ir reþimas yra vienos svarbiausio verslo aplinkos ir tarptautiniø ekonominiø ryðiø plëtros sãlygø. Iðskirtinis Lietuvos pasienio regiono bruoþas yra tas, kad didþioji dalis valstybinës sienos savo skiriamãsias funkcijas pradëjo vykdyti labai neseniai. Iðskyrus Lenkijos sienã, visi kiti ruoþai valstybinës sienos funkcijas faktiðkai ëmë vykdyti tik suþlugus So-

vietø Sàjungai. Be to, visuose sienos ruoþuose reþimas nuolat keitësi.

Vienas ið veiksnjø, galinjø turëti átakos pasienio ūkiui, yra teritorinë administracinë sistema bei administraciniø centrø iðdëstymas. Ðie veiksniai taip pat apibūdina potencialias ekonominiø centrø rinkas. Dabartiniu metu pasienio regione yra 29 savivaldybës ir du apskriëø centrai, bet ðie skaiëiai pastaraisiais deðimtmeëiais keitësi kelis kartus. Didþioji dalis seniūnijø, esanëiø netoli valstybinës sienos, centrø yra netoli savivaldybiø centrø (10–20 km), taëiau yra seniūnijø centrø, nutolusiø nuo apskriëø centrø daugiau nei 120 km, ir tai nėra palanki tolygios ūkio plëtros regionuose aplinkybë. Apskritai gyvenvieëiø tinklas Lietuvoje daugeliu atvejø yra geriau iðplëtotas nei gretimose ðalyse.

Socialiniai procesai, darantys átakà ūkio raidai, taip pat buvo analizuoti darbe. Geodemografinë padëtis ir jos tendencijos pasienio regionuose nėra palanki. Gyventojø skaiëius, struktūra bei iðsilavinimas, charakterizuojantys þmogiðkuosius verslo plëtros iðteklius, nesudaro palankiø verslo raidos sàlygø (iðskyrus kelias iðimtis) (Stanaitis, 1997; Lietuvos..., 2002). Daugelyje teritorijø gyventojø tankumas labai maþas ir toliau maþëja. Amþiaus struktūra ir iðsilavinimas taip pat nėra palankūs ūkio plëtrai (lentelë).

Lentelë. Gyventojø su aukðtuoju iðsilavinimu dalis 2001 m. (Lietuvos..., 2002)

Table. The proportion of population with higher education in the border regions in 2001

Ið viso Lietuvoje Lithuanian average	11,2
Latvijos pasienis Latvian region	6,1
Baltarusijos pasienis Belarus region	7,8
Lenkijos pasienis Poland region	6,6
Rusijos pasienis Russian region	7,0

Aplinkos sàlygos pasienio regione taip pat nėra itin palankios tarpvalstybiniams ekonominiams ryðiams plëtoti. Ðiam regionui būdingas tankus hidrografinis tinklas (700 km valstybës sienos eina upëmis, ant sienos yra 30 eþerø), 24 dideli (500 ha) miðkø masyvai, 21 didelë pelkë gali trukdyti plësti komunikacijø, gyvenvieëiø tinklà. Antra vertus, galimos palankios bendradarbiavimo sàlygos gamtosaugos ir ið dalies turizmo srityse. Tai iliustruoja tankus saugomø teritorijø tinklas (regione yra 30 ávairiø saugomø teritorijø), nors jis gali sutrukdyti plësti atskiras ūkio áakas.

Ðalia kitø geografiniø aplinkos sàlygø buvo analizuotos ir bendros ekonominës aplinkos sàlygos regionuose. Nors ëia yra keletas pramonës centrø, ta-

ëiau bendras ekonomikos lygis ir raidos tendencijos yra blogos (ypaè pramonës). Pasienio regiono komunikacijø tinklas Lietuvoje iðplëtotas gana gerai ir ūkio centrai nesunkiai pasiekiami.

Vienas svarbiausiø verslo sàlygas pasienio regionuose lemianjø veiksnjø yra kaimyninës ðalies ūkinës sistemos pobūdis. Egzistuojanëios valstybës sienos padeda apsisaugoti nuo neigiamø ðiø skirtumø poveikiø. Reikia paþymëti, kad ten, kur egzistuoja tokie reikðmingi skirtumai, jie nėra palankūs Lietuvos regionø raidai, todėl griëptëjantis sienos reþimas ir gerëjanti apsauga turi teigiamà poveikà ðiø teritorijø ūkiui. Pasienio ruoþuose, kur siena praras savo funkcijas, nėra esminiø ekonominiø sistemø (visø pirma kainø lygio ir perkamosios galios) skirtumø, todėl neigiamo poveikio nelaukiama.

ŪKIO BŪKLË LIETUVOS PASIENIO REGIONE

Kitas svarbus darbo tikslas buvo Lietuvos pasienio regiono ūkio ir jo plëtros tendencijø ávertinimas. Analizuotos bendros ūkio raidos tendencijos, darbo rinka bei atskirø ūkio sektoriø būklë. Bendra ūkio būklë ëia, neskaitant Vilniaus miesto (jis buvo eliminuotas ið palyginimo), yra gana bloga. Pagrindinës viso ūkio raidos tendencijos rodo auganëius erdvinius skirtumus tarp pasienio regionø ir pagrindiniø ūkio centrø. Tiek labiausiai iðsivysëiusios, tiek labiausiai atsilikusios savivaldybës yra iðsidësëiusios pasienio regione.

Ekonomikos plëtros tempo skirtumai pasienio regione taip pat akivaizdūs. Iðskyrus 6 savivaldybes, esanëias ekonominio augimo centrø aplinkoje, visur ðis tempas lëtesnis uþ ðalies vidurká (1 pav.). Pagrindinës tokio auganëio skirtumø prieþastys susijusios su periferine daugelio pasienio savivaldybiø padëtimi. Investicijø lygis (tiek materialiniø, tiek tiesioginiø uþsienio investicijø) regione labai nevienodas, nors visame regione jos gerokai atsilieka nuo ðalies vidurkio. Ypaè bloga Lietuvos-Rusijos pasienio regiono padëtis.

Padëtis darbo rinkoje taip pat nėra gera. Pasienio regione yra savivaldybiø, kuriose nedarbas yra didþiausias Lietuvoje. Ypaè spartus nedarbo lygio kilimas buvo stebimas Rusijos ūkio krizës metu, ir tai dar kartà patvirtina neigiamà pasienio padëties poveikà bei menká ðiø teritorijø ūkio adaptyvumo laipsná

Darbo uþmokestis pasienio regione taip pat buvo gerokai maþesnis uþ Lietuvos vidurká (2 pav.), maþiausias – vëlgi Lietuvos-Rusijos regione.

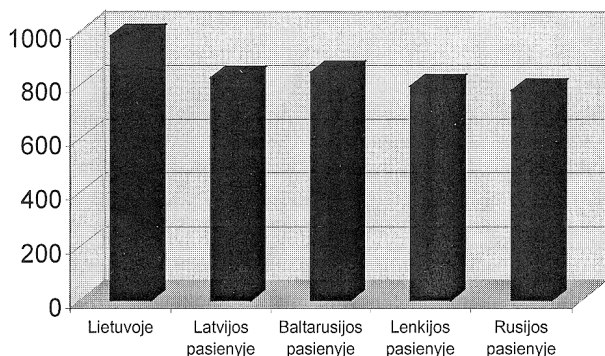
Atskirø ūkio sektoriø būklës analizë taip pat rodo lëtesnæ ekonomikos raidà pasienio regione, ryðkius erdvinius ūkio plëtros skirtumus. Treëiame paveiksle pavaizduoti grūdø derlingumo skirtumai pasienio regiono savivaldybëse. Akivaizdu, kad pasienio regiono tradicinis þemës ūkis neturi didelio perspektyvø.

Nors yra keletas pramonës ir energetikos centrø, taëiau apskritai þlugus Sovietø Sàjungai pramonë daugelyje vietø sunyko, ir dabar regione vyrauja savivaldybës su menka pramonës dalimi ūkio struktūroje.

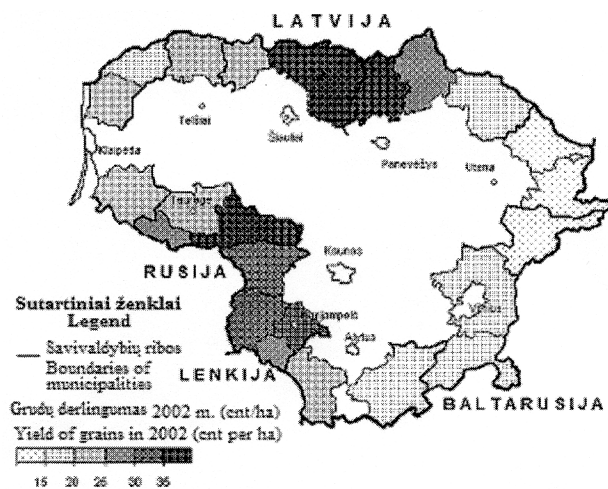
1 pav. BVP 1 gyv. kaitos skirtumai pasienio savivaldybėse 1996–2001 m. (nuokrypis nuo Lietuvos vidurkio %)

Fig 1. Differences of GDP per capita growth in municipalities in 1996–2001 (% from Lithuanian average)

2 pav. Darbo úpmokestis (Lt) pasienio regionuose 2001 m. (Lietuvos., 2002)

Fig. 2. Average salary in border regions of Lithuania in 2001 (in Litas: Lithuanian average; Latvian region; Belarus region; Polish region; Russian region)

3 pav. Grūdø derlingumas (cnt/ha) pasienio regiono savivaldybėse 2002 m. (Lietuvos., 2003)

Fig. 3. Grain yield in municipalities of border regions in 2002 (cnt/ha)

Paslaugø sektoriaus plëtra buvo spartesnë, taèiau ëia taip pat egzistuoja dideli erdviniai skirtumai tarp pasienio regionø. Lietuvos-Lenkijos ir Lietuvos-Latvijos pasienio regionuose maþmeninës prekybos apyvarta artima ðalies vidurkiui, tuo tarpu likusiuose regionuose, esanëiuose prie valstybiø su gerokai maþesniais kainø lygiais, ji daugiau nei perpus maþesnë.

INTEGRACIJOS Á ES POVEIKIO VERSLO APLINKAI PASIENYJE PRIEÞASTYS

Pasienio regionas, o kartu ir visos valstybës úkis pajus verslo sàlygas keièianëiø veiksniø átakà. Sienos reþimo pokyèiø pasekmës úkiui bus jauèiamos bendrøjø pasekmiø fone. Kadangi tiek Latvija, tiek Lenkija, kaip ir Lietuva, jaus panaðius úkio sàlygø pokyèius, galima teigti, kad ið esmës dël ástojimo á ES bendros (ne su sienos reþimu susijusios) verslo sàlygos abipus sienos santykinai nesikeis. Tuo tarpu verslo aplinka su Baltarusija ir Rusija santykinai keisis, todël bendros verslo sàlygos nevienodai paveiks skirtingø pasienio ruoþø verslo sàlygas.

Pasienio regiono verslo sàlygø kaita daugiausia susijusi su sienos reþimo pokyèiais dar prieš stojimà á ES. Ðie pokyèiai veikia socialines-ekonomines sienos aplinkos sàlygas. Kita vertus, sàlygos verslui pasikeis ir dël pasikeitusios regioninës politikos, pasirinktø regioninës plëtos priemoniø, todël darbe aptartos ES struktûrinës politikos ir visø pirma INTERREG iniciatyvos teikiamos galimybës.

Analizuojant Euroregionø átakos úkiui patirtà kitose ðalyse, galima teigti, kad bendriausia prasme Euroregionai daro teigiamà poveikà pasienio teritorijø úkiui, taèiau dël iðaugusiø ekonominiø tarpvalstybinio mainø sunku tiksliai ávertinti ekonominà efektà, o ir pats poveikis ávairiuose regionuose labai skiriasi. Efektyviausiai Euroregionai veikia ten, kur yra istorinis regionø bendrumas. Labai maþai yra pavyzdþiø apie teigiamà efektà tarpvalstybiniams úkio ryðiams asimetrijuose regionuose, kur úkio sistemos labai skiriasi (Palmowski, 2000).

Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo patirtis atskleidþia bendrà tendencijà, kad, bendradarbiaujant skirtingo ekonominio lygio ir patirties regionams, nauda pasiskirsto netolygiai, nors suminis ekonominis efektas yra teigiamas. Daugiau patirties turintys regionai sugeba pritraukti daugiau lëðø. Regionai, bendradarbiaujantys su labiau iðsivysëiusiais kraðtais, kuriuose aukðtesnis kainø lygis ir perkamoji galia, laimi dël iðaugusiø mainø apimties. Lietuvos ir Lenkijos PHARE Tarpvalstybinio bendradarbiavimo programos patirtis rodo, kad idëja buvo naudinga abiem ðalims, taèiau Lenkija iki 2003 m. sugebëjo pritraukti beveik 10 karø daugiau lëðø (www.vrm.lt).

Taip pat buvo nagrinëtas integracijos poveikis socialinei-ekonominei pasienio aplinkai. Nëra poþymiø, kad integracija galëtø turëti átakos socialiniams, demografiniams ar panaðiems procesams, nors politinë

aplinka gerokai pasikeis. Tiesioginės sienos reþimo pokyþio átakos pramonei ar þemės ūkiui taip pat nesitikima.

PASINIO REGIONO VERSLO SUBJEKTŲ LŪKESĖIAI

Nustačius pagrindines objektyvias verslo sąlygų ir jŲ kaitos pasienio regione charakteristikas buvo tiriamas pasienio verslo subjektŲ galimas elgesys besikeičianėiomis sąlygomis. Buvo apklausta 200 ámoniŲ visame pasienio regione. Siekiant suprasti galimas stojimo á ES pasekmes, reikėjo suþinoti verslininkŲ nuomonę apie dabartinę jŲ verslo būklę bei sienos átaką jŲ verslui. Nors dauguma apklaustŲjŲ savo verslą ávertino neblogai, pasienio poveikis jiems nėra itin ryðkus. Teigiamiau jis vertinamas Latvijos ir Lenkijos pasieniuose.

Apibendrinus pasienio verslininkŲ nuomonę, galima teigti, kad Lietuvos pasienio ámoniŲ perspektyvos paėio verslininkŲ poþiūriu yra gana miglotos. Daugeliu atvejŲ nei sienos átaka, nei jos reþimo kaita, nei stojimo á ES poveikis verslui verslininkams nėra aiðkus. Nors nuomonės daugiau optimistiðkos nei pesimistiðkos, taėiau apskritai vyrauja neþinomybė. Antra svarbi apklausos iðvada – pastebimas atsakymŲ ir nuomoniŲ skirtumas tarp būsimo ES vidaus sienŲ pasienio verslininkŲ ir pasienio verslininkŲ, atsidursianėio ES pasienyje. Pirmieji optimistiðkiau vertina būsimums pokyčius, daugiau þino apie vykstanėias permainas, jau dabar palaiko geresnius ryðius su kaimyniniŲ valstybiŲ verslininkais, atėityje numatydami spartesnę jŲ plėtrą.

Didelės ámonės turi daugiau informacijos, jŲ platesni ryðiai, domėjimasis pokyčiais ir lŪkesėiai. Būtent jos galės geriau pasinaudoti būsimaiais pokyčiais. SmulkiojŲ ir vidutiniŲ ámoniŲ galimybės yra blogesnės. Apklausos patvirtino iðankstiną spėjimą, kad svarbiausi sienos poveikio aspektai verslininkŲ poþiūriu yra didesnė rinka dėl tranzito (teigiama átaka, daugiausia Lenkijos ir Latvijos pasienyje, ypaė pasienio perėjimo punktŲ gyvenvietėse) ir neigiama kontrabandos bei nelegalios prekybos átaka prekybos sferai. Pasienio padėties periferiðkumas, erdviniai prekybos suvarþymai, maþesnė teritorinė rinka neminimos ir nesuvokiamos kaip neigiamos sąlygos verslui.

Didþiausia neigiama pasienio padėties vaidmená jauėia Lietuvos-Rusijos ir Lietuvos-Baltarusijos pasienio regionŲ verslininkai. Tai atitinka ekonomikos rodikliŲ analizės metu gautus rezultatus bei patvirtina teiginá, kad siena gali daryti reikðmingá átaką regionŲ ūkio sąlygoms, jei ekonominės sąlygos abipus sienos smarkiai skiriasi.

IŠVADOS

1. Pasienio regionas pajus visas teigiamas ir neigiamas stojimo á ES pasekmes, jas pajaus ir Lietuva. Ðio pasekmiŲ fone bus specifiniŲ, tik pasienio ūká veikianėio pasekmiŲ, daugiausia teigiamŲ. Būsimos

verslo sąlygos skirtinguose pasienio regionuose bus nevienodos, skirsis ir pasinaudojimo jomis galimybės. Sienos reþimo kaita, bendros valiutos ávedimas, rinkos apsaugos barjerŲ panaikinimas turės teigiamá átaką pasienio regionŲ verslo sąlygoms (ypaė Lietuvos-Lenkijos pasienio regione).

2. Atsiþvelgiant á nustatytus pasienio verslo plėtros dėsningumus, geografinės verslo sąlygas bei būsimums jŲ pokyčius, reikia konstatuoti, kad prioritėtinėmis laikytinos visos pasienio regione vykdomos iniciatyvos ir veiksmai, maþinantys pasienio savivaldybiŲ periferiðkumą ir didinantys galimybes pasinaudoti tarpvalstybiniŲ prekiŲ ir paslaugŲ mainŲ teikiama galimybėmis. Tarp tokiŲ priemoniŲ visŲ pirma minėtina komunikacijŲ, informaciniŲ sistemŲ plėtra, uþsienio kalbŲ mokymasis.

3. Pasirenkant prioritėtines pasienio regionŲ plėtojimo priemones, visŲ pirma reikia atsiþvelgti á pagrindines lėtos ūkio raidos prieþastis. Jos nėra vienodos, o būsimumi pokyėiai ávairiai paveiks skirtingus pasienio regionus. Regionai prie būsimo ES vidaus sienŲ pajaus teigiamesná poveiká Ðiuose regionuose galima sutelkti dėmesá á tarpvalstybiniŲ ekonominiŲ ryðiŲ plėtrą. Kituose regionuose prioritėtinėmis reikėto pasirinkti tokias sritis, kurioms egzistuojantys skirtumai nebūtŲ labai svarbūs. Tai galėto būti aplinkosauka bei kultūrinis bendradarbiavimas.

4. Bet kurios ástojimo á ES pasekmės, áskaitant ir ásitraukimá á INTERREG programá, nevienodai paveiks pasienio savivaldybes ir NUTS 3 lygio regionus. Didelė tikimybė, kad struktūrinio fondŲ lėðos nukryps á regionŲ centrus, o ið auganėio tarpvalstybiniŲ mainŲ tiesioginá naudá turės savivaldybės, ypaė esanėios tokiŲ srautŲ kelyje. Dėl Ðio prieþasėio prioritetas turėto būti teikiamas tiems bendradarbiavimo projektams, kuriŲ vykdytojai ir naudos gavėjai yra susitelkę ne tik regionŲ centruose. Augant kainŲ skirtumams, grieþtėjanti sienŲ apsauga gali turėti teigiamá poveiká regionams, bet neigiamá – ðeðėlinei ekonomikai, kuri yra nemaþos dalies pasienio regiono gyventojŲ pajamŲ ðaltinis.

Gauta 2004 12 20
Parengta 2005 03 30

Literatūra

- Changing role of border areas and regional policies. (2001). *Region and Regionalism*. 5. Lodz.
- Hauff T., Kettermann H. (1996). Zusammenarbeit im deutsch – niederleandischen Grenzraum. *Geographische Rundschau*. 48: 412–418.
- Lietuvos apskritys. Socialinė ir ekonominė raida 1996*. (1997). Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
- Lietuvos apskritys. Socialinė ir ekonominė raida 2001*. (2002). Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

- Lietuvos apskritys. Socialinë ir ekonominë raida 2002.* (2003). Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybës.
- Mayr A. (1997). *Regionale Transformation Prozesse in Europa.* Leipzig.
- Palmowski T. (2000). *Rola regionów transgranicznych w procesie integracji Europy Bałtyckiej.* Gdansk.
- Stanaitis A. (1997). Kai kurios Lietuvos gyventojø raidos tendencijos ir demografinë politika. *Geografijos metraštis.* XXX: 301–308.
- www.vrm.lt

Donatas Burneika, Riëardas Baubinas

THE IMPACT OF INTEGRATION INTO THE EU ON BUSINESS DEVELOPMENT IN THE LITHUANIAN BORDER REGIONS

S u m m a r y

It was clear that the integration to the European Union would inevitably impact various sides of economic and social activities in Lithuania. The main objective of this research was to elucidate the main changes of economic conditions in the border regions of Lithuania, related to the integration of the country into EU. The research was based on the studies of three interrelated fields: conditions making an impact on the economy; the economy as an object of research, and business managers as a subject. Their behaviour will affect the final results of the impact of entering EU on economy. The first task was to define the boundaries of the border regions in Lithuania. Actually there are four sub-regions bordering with different states. These subregions include municipalities directly bordering the state border and a few municipalities which are located further but along the main international transport corridors. The conditions for the development of economy and the main trends of this development were analysed as well. In general, these conditions are rather unfavourable and the economical resources are rather poor. The development of the economy was also rather slow, though Vilnius makes an exception. The next task was to define the main changes of these conditions due to entering the EU. These are mostly related to changes in border regime, which will be rather positive than negative. The vanishing economic barriers will not make great effects on border regions, because there are no great differences across the internal EU borders.

Finally we have tried to find out the expectations of managers of enterprises concerning the impact of the forthcoming changes, because their reactions and behavior in the changing economical environment will also be a very important factor of future development.

In general, the research revealed the main cause of the slowness of the economic development in the border region, which is mostly related to its peripheral location, and therefore the measures of development of the region that contribute to the reduction of this cause are welcome. Also, it is clear that the impact of the new state border regime and all other factors on the conditions of economic development of in border regions will be mostly positive, especially in the Lithuanian–Polish and Lithuanian–Latvian regions. However, the impact of the analysed factors will be less important comparing with the changes that affect the whole state. The existing conditions for the development of economy, the current trends of economy and administration capacity in the Lithuanian border regions will not play a positive role helping to use the forthcoming changes and possibilities. The pace of development in the border region will be slower than in the whole country, especially in the regions located near the future outside borders of the EU.

When choosing the priority measures of the development of economy in the border regions, first of all it is suggested that factors of slowness are targeted. Any measure that will reduce the peripheral location and help to develop human resources of the region will have to be seen as favourable for the development of the regions. Mostly these include the development of transport and other communications, language skills, increasing accessibility of information, etc. On the other hand, the situation is very different in different parts of the border region of Lithuania. The regions located near the future inside the border of the EU should focus their attention on the development of the cross-border economic relations, while other regions (bordering Russia and Belarus) should try to co-operate in other fields where existing differences among the regions on the both sides would not be determinant for the results of the project. Environmental protection, cultural links can be an example of the fields where co-operation can be developed even in cases when the economic and political systems are different. Also, the slowness of the development will require the other kinds of measures of regional policies and development in these areas.